

Рис. 4. Дохід домогосподарств Подільського регіону

Проаналізувавши доходи на одного члена сім'ї (рис. 5), ми виявили, що 40,57 % опитаних отримують доходи нижче від прожиткового мінімуму. Цей показник на 24,87 % відрізняється від показника офіційної статистики.

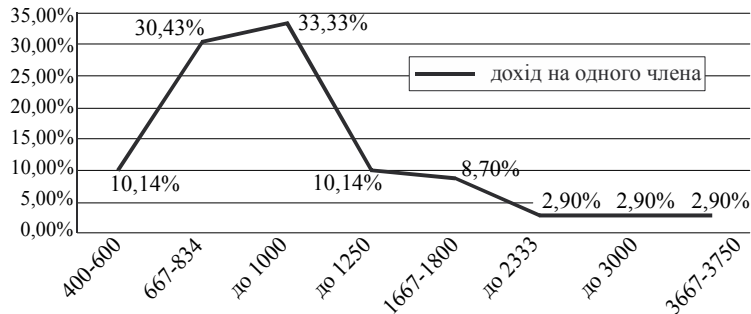

Рис. 5. Дохід на одного члена сім'ї Подільського регіону

Диференціація доходів населення значною мірою зумовлює соціальну диференціацію в суспільстві, характер його соціальної структури. З огляду на те, що існуючу диференціацію не можна розглядати тільки як наслідок економічних процесів, зусилля щодо її зниження повинні бути одночасно спрямовані на усунення економічних, інституціональних і політичних причин.

Для забезпечення нормативного рівня нерівності та з метою встановлення меж допустимої нерівності, нерівності доходів в умовах конкурентної рівноваги і меж оптимальної нерівності доцільно використовувати інструментарій перерозподільних механізмів через систему трансфертів і податки:

- ввести прогресивний прибутковий податок як механізм перерозподілу доходів, визначивши економічну оцінку компромісу між ефективністю та справедливістю;
- потрібен перехід до політики зростання заробітної плати, тобто так званої політики її розвиваючого зростання;
- провести інвентаризацію державної власності та ввести суспільний контроль за доходами й видатками найбільших монополій;
- з метою впровадження диференційованого підходу до оподаткування ввести межу високозабезпеченості та податок на розкіш;
- розробити механізми індексації оплати праці як інструмент нейтралізації інфляції, врахувавши два аспекти: базу та інтервали індексації.

Висновки. На сьогодні в Україні необхідно подолати негативну тенденцію до соціальної поляризації суспільства, забезпечити зниження економічної нерівності, формування середнього класу, який стане гарантом ста-

більності. Економічне зростання створює необхідне підґрунтя для зниження безробіття та підвищення доходів від трудової діяльності. Наслідком цього стане зростання рівня життя більшості маси населення та зниження масштабів диференціації доходів.

Література

1. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії : навч. посібн. / М.О. Ажнюк, О.С. Передрій. – К. : Вид-во "Знання", 2008. – 365 с.
2. Гвелесіані А. Вплив соціально-економічного розвитку на рівень диференціації доходів населення України / А. Гвелесіані, І. Литвин // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2010. – № 1. – С. 82-89.
3. Держком. статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Диференціація доходів населення України як фактор обмеження економічного зростання : наук.-аналіт. допов. записки. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ntser.gov.ua>.
5. Пишуліна О. Диференціація населення за рівнем доходу та ефективність інституційної організації механізмів його перерозподілу в Україні / О. Пишуліна // Стратегічні пріоритети, 3 жовтня. – 2009. – № 2. – С. 93-102.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uapravo.net/data2008/base54/ukr5464>.
7. Пушкар І.О. Диференціація розподілу доходів як фактор впливу на економічний розвиток країни / І.О. Пушкар. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2011_1_4.pdf.
8. Ривак О.С. Доходи населення країни / О.С. Ривак // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.13. – С. 221-227. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_13/221_Rywak_19_13.pdf.
9. Швабій К.І. Довгострокова тенденція розподілу доходів населення в Україні / К.І. Швабій // Фінанси України : журнал. – 2010. – № 1(10). – С. 77-86.

Дражницья С.А. Диференціація доходів населення Подільського регіона в сучасних умовах розвитку економіки

Раскрыты суть и факторы дифференциации доходов населения, а также методы и критерии определения её уровня. Приведены результаты анализа дифференциации доходов населения Подольского региона и пути её оптимизации.

Ключевые слова: дифференциация доходов, поляризация общества, механизм перераспределения.

Drazhnitsya S.A. Differentiation of profits of population of Podilla Region in the modern terms of development of economy

Essence and factors of differentiation of profits of population, and also methods and criteria of determination of its level, is reflected in the article. Also this article gives results the analysis of differentiation of profits of population of the Podilla Region and ways of its optimization.

Keywords: differentiation of profits, polarization of society, mechanism of redistribution.

УДК 336.221 Асист. Н.В. Жмурко, канд. екон. наук; студ. І.П. Парфенюк – Львівський НУ ім. Івана Франка

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблемні аспекти вітчизняних реалій державного регулювання у контексті провадження поточної податкової політики. Проаналізовано основні показники та конкретні складові елементи податкової системи на прикладі різних видів

податкових ставок в Україні в їх порівнянні з такими ж у європейських державах. На основі зіставлених даних висловлено пропозиції щодо відповідних практичних шляхів покращення ситуації, які могли б бути втілені у законодавстві України.

Ключові слова: система оподаткування, податкові ставки, податкове навантаження, прогресивна шкала оподаткування, європейський досвід, державне регулювання, адаптація законодавства.

Постановка проблеми. Від ступеня дослідження економічного потенціалу оподаткування залежить можливість та ефективність його використання у тих чи інших макроекономічних ситуаціях, а також його вплив на фінанси господарюючих суб'єктів та домогосподарств на макрорівні. Однак такі фундаментальні проблеми, як ідентифікація ступеня впливу податків на економічне зростання, підприємництво, прийняття інвестиційних рішень, залишаються майже не дослідженими або не повністю розкритими у вітчизняному науковому просторі, потребують перегляду й уточнення. Недостатньо дослідженими також є питання про те, які податки найбільше можуть сприяти пришвидшенню відновлення та покращення економічного добробуту у посткризовий період. Саме тому розкриття набутого практичного досвіду зарубіжних країн і теоретичних знань зарубіжних економістів у сфері оподаткування буде сприяти покращенню макро- і мікроекономічної ситуації в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Податкова система будь-якої держави має притаманні їй особливості, а певні її зміни потребують глибокого та системного дослідження. Багато фахівців у своїх працях торкалися питання вивчення та залучення зарубіжного податкового досвіду в Україні. Серед вітчизняних вчених треба відзначити Т. Демків [1], А. Соколовську [3], Л. Тимченко [4], І. Чуркіна [5], А. Чуприну [6], які у своїх працях досліджували механізми та результати функціонування зарубіжних податкових систем, зокрема європейських.

Метою дослідження є аналіз досвіду зарубіжних країн у сфері удосконалення системи оподаткування, його порівняння із досвідом України та оцінка позитивних моментів, які доцільно запровадити у вітчизняну податкову практику.

Основні результати досліджень. Досягнення стабільного економічного зростання є важливою метою будь-якого уряду, адже це дає змогу більш повно забезпечувати потреби його виборців. Низькі податки, їх незначна кількість сприяють економічному зростанню, покращенню добробуту не лише окремих платників, але й усього суспільства. Проте не кожна держава, фінансуючи виконання своїх функцій, може дозволити собі дотримання цього правила. У тих країнах, де через податки перерозподіляється значна частина ВВП і гранична вартість оподаткування перевищує граничну вигоду, можливий негативний результат, який проявляється у більш низькому економічному зростанні, зменшенні стимулів до праці і збільшенні безробіття.

В основі досліджень з теорії економіки оподаткування лежить проблема спотворення ефектів оподаткування, саме тому сучасні економісти у своїх працях ставлять за мету віднайти такі податки, їх побудову, структуру, які б якнайменше здійснювали такий негативний вплив на рішення економічних суб'єктів [7].

Загалом же, податки на доходи мають найбільший негативний вплив на економічне зростання, натомість податки на нерухоме майно є найбільш оптимальними. Окрім цього, податки на доходи фізичних осіб більш негативно впливають на економічне зростання, ніж податки на споживання, через те, що вони є більш прогресивними, а також оподатковують доходи від заощаджень та інвестицій. Податок на рухоме майно фізичних осіб має найменший несприятливий вплив на ВВП на душу населення порівняно із ситуацією, коли базою оподаткування є майно корпорацій. Високі граничні ставки оподаткування демотивують інвесторів, знижуючи терміни окупності таких інвестицій, а тому в сучасних умовах нестабільного економічного розвитку потрібно приймати досить виважені рішення в галузі податкової політики.

Податки на доходи корпорацій особливо шкідливі для економічного зростання, адже вони впливають на інвестиційну поведінку корпорацій, які вносять значний вклад у загальний обсяг виробництва країни. Специфіка негативного впливу цього виду оподаткування в Україні полягає в тому, що вітчизняний корпоративний сектор, на відміну від малого бізнесу, робить найбільший внесок у економічне зростання, а відтак вплив на ВВП є набагато відчутнішим, ніж у високорозвинених країнах, де саме малий бізнес є локомотивом зростання ВВП [8]. У розвинених країнах, до яких прагне долучитися Україна, розвиток малого та середнього бізнесу – це запорука стабільності національної економіки та добробуту значної частини громадян.

Система оподаткування України виконує переважно фіскальну функцію, а стимульовальна функція використовується недостатньо. Необхідно зазначити, що ставка податку на доходи фізичних осіб у країнах світу є значно вищою, ніж в Україні. Серед держав-членів ЄС найвищі прогресивні ставки податку мають Данія – 52 %, Швеція – 56 %, Нідерланди – 52 %, Австрія – 50 %, Німеччина – 47 %. Найнижчі ж обсяги зафіксовано у Румунії – 16 %, Словаччині – 19 %, Чехії – 15 %, Литві – 15 %, Болгарії – 10 % [4].

У структурі податків національної економічної системи залишається дисбаланс у бік прямих податків, які створюють значне податкове навантаження з високими граничними ставками на робочу силу і капітал. Так, у 2009 р. бюджетні надходження становили 41 % ВВП, на податкові навантаження припадало 35 % ВВП. За логікою, такий рівень податкового навантаження є близьким до середніх показників для країн – нових членів ЄС [5]. На наш погляд, цю проблему необхідно вирішувати шляхом поступового зниження частки бюджету уряду в економіці та створюючи умови для широкого залучення приватного сектору.

Незважаючи на те, що, за даними звіту "Стратегічний вибір щодо прискорення та підтримки зростання", підготовленого Світовим банком у 2010 р., за період між 2003 і 2009 рр. структура податків в Україні поліпшилася, здійснено низку позитивних реформ, граничні ставки прямих податків, середнє податкове навантаження і витрати, пов'язані з виконанням податкового законодавства, залишилися порівняно високими. Поділяємо думку фахівців, що фіскальний простір неможливо забезпечити шляхом підвищення податкових ставок або за допомогою адміністративних процедур, які стримують самостійне виконання податкового законодавства. На сьогодні загальний

рівень оподаткування в Україні, за оцінкою Світового банку, становить 45-46 %, що помітно вище за середньосвітовий (35 %). Після зниження ставок у 2014 р. рівень податків буде вже близько 40 %. Серед позитивних моментів фахівці Світового банку зазначають консолідацію України, оптимізацію місцевих податків і реформування податку на прибуток для страхових компаній.

За дослідженнями відомої консалтингової компанії KPMG, яка вивчала податкове навантаження у 81 країні, податкові збори з громадян різних країн, які заробляють 100-300 тис. дол. США за рік, у 2011 р. зросли на 0,3 %, а у 2010 р. вони, навпаки, знизилися на 0,3 %. Одним із чинників, що останнім часом визначають напрям реформування податків на доходи в постсоціалістичних країнах – нових членах ЄС, є податкова конкуренція, спрямована на створення найсприятливіших умов для залучення прямих іноземних інвестицій. Наслідком цієї конкуренції стало зниження ставок податку на прибуток у Польщі з 34 до 19 %, Чехії з 35 до 26 %, Латвії з 25 до 15 %, Литви з 29 до 15 %, а також запровадження в Литві та Естонії пропорційного податку з доходів громадян за ставками, відповідно, 33, 25 і 24 %. Болгарія у 2008 р. запровадила єдиний податковий податок для всіх громадян обсягом 10 %, який є одним з найнижчих у світі [6].

У рейтингу податкових систем "Paying Taxes", підготовленому Світовим банком спільно з міжнародною мережею компаній "Pricewaterhouse Coopers", Україна у 2010 р. посіла 181 місце зі 183 досліджуваних країн. Індекс є середнім показником країни за дев'ятьма індикаторами, кожен з яких має однаково важливе значення: реєстрація підприємств, отримання дозволів на будівництво, реєстрація власності, кредитування, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів, ліквідація підприємств [4]. Попереду України в останній десятці розташовуються латиноамериканські та африканські країни – Ямайка, Панама, Гамбія, Болівія, Венесуела, Чад, Конго, а за нею лише Центрально-Африканська Республіка та Білорусь. У першій десятці за простотою сплати податків розташувалися Мальдівська Республіка, Катар, Гонконг, Сінгапур, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Ірландія, Оман, Кувейт і Канада. За даними досліджень, кількість платежів, які протягом року сплачує середньостатистичне українське підприємство, сягає 135. Для порівняння, у Швеції таких платежів два, а в Гонконгу, Катарі та у Мальдівській Республіці – по три. При цьому за часом, який підприємства та підприємці в середньому витрачають на заповнення звітності й сплату податків, Україна опинилася на 174 місці – 657 годин за рік [6].

Як відомо, існує певна межа, за якої підвищення ставок і кількості податків матимуть зворотний ефект – зменшення надходжень до державної скарбниці. Для того, щоб не погіршувати ситуацію, потрібно формувати стабільне та збалансоване податкове законодавство, реалізовувати політику інформаційної відкритості у сфері державних фінансів, оптимізувати кількість податків і зборів, спрощувати їх адміністрування тощо.

Ми вважаємо, що в процесі реформування податкової системи України, необхідно також враховувати досвід країн Східної та Центральної Європи, а саме окремих постсоціалістичних країн, серед яких доцільно розглянути досвід Угорщини, яка зробила певний прорив у власній системі оподаткуван-

ня, та застосувати його у податковій практиці України. Замість запровадження цілої низки нових податків, Угорщина вводить фіксовану ставку податку для фізичних осіб, що передбачає певні пільги для сімей. Метою нової системи є компенсування дефіциту бюджету, підвищення конкурентоспроможності економіки Угорщини, а також підтримка сімей та народжуваності. Це передбачало покриття втрачених податкових надходжень, і тому уряд запровадив певні спеціальні податки для основних секторів (телекомунікації, фінанси, роздрібна торгівля та енергетика) та модернізував пенсійну систему. Збільшення мита на тютюн та алкоголь також має за мету компенсувати втрачений податок на прибуток.

Парламентом Угорщини було ухвалено 10 змін до податкового законодавства і запроваджено два нових спеціальних податки, які були представлені у новому податковому законопроекті уряду на 2011 р., введення яких відбуватиметься поступово по 2013 р. Кількість державних зборів, що існували в 2010 р., змінилися, разом із сотнями пунктів у податковому законодавстві, що також були піддані змінам. Найбільш значних реформ зазнав прибутковий податок з погляду обсягу і структури. Нововведення меншою мірою позначилися на інших видах податків [7].

Отже, застосування досвіду податкових систем зарубіжних країн було б доцільним для податкової практики України, а саме:

- встановлення економічно обґрунтованих податкових ставок;
- розроблення механізму, заснованого на принципі прогресивного оподаткування галузей;
- скасування мало результативних податків;
- удосконалення правового регламентування механізму функціонування спрощеної системи оподаткування малого та середнього підприємництва;
- збільшення обсягу прямих податків над непрямими у структурі податкових надходжень;
- диференціація ставок окремих податків;
- надання свободи регіонам в процесі прийняття відповідних законів, під час встановлення ставок оподаткування та їх обсягів;
- забезпечення стабільності податкового законодавства.

Якщо говорити конкретно про податки, то основним напрямом реформування вітчизняної податкової системи, на наш погляд, є диференціація ставок податку на додану вартість. У багатьох країнах Європейського Союзу застосовують низові, універсальні та високі ставки податку на додану вартість, внаслідок чого товари, які підлягають оподаткуванню цим податком, можна поділити на товари першої необхідності, товари розкошу та інші. Такий поділ, а також ставки встановлюють, виходячи із цінностей, які вони становлять, тобто ступеня ризику, який виникає в процесі діяльності з ними. Саме тому ми вважаємо за доцільне врахувати зарубіжний досвід та встановлення кількох ставок податку на додану вартість, що покращило б економічне становище в Україні.

За умов, які на сьогодні склалися в Україні, практично стає неможливим копіювання податкових механізмів, які досить ефективно функціонують в багатьох країнах Європейського Союзу. Проте основні принципи розроблення таких механізмів необхідно було б враховувати у вітчизняній податковій практиці з метою реформування податкової системи України.

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок про те, що основними напрямками вдосконалення чинної системи оподаткування повинні бути: помірне зниження і рівномірність розподілу податкового навантаження між платниками залежно від виду діяльності; посилення ефективності податкового контролю за рівнем витрат виробництва; створення умов для активізації інвестиційних та інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки; забезпечення контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів, мобілізованих внаслідок застосування податкових пільг; мінімізація витрат на податкове адміністрування; а також оптимізація ставок різних податків та їхнє узгодження з європейськими стандартами.

Отже, головним завданням податкової політики національної економіки можна визначити реалізацію на практиці іноземного досвіду, що сприятиме якнайшвидшому переходу до нової системи оподаткування. Вона повинна бути сталою та дієвою, ґрунтуватися на всебічному поєднанні найкращих передових методів і запозичених позитивних елементів податкових систем іноземних країн, що дасть імпульс для зміцнення соціального складника системи оподаткування в Україні.

Література

1. Демків Т. Державна підтримка бізнесу / Т. Демків // Вісник податкової служби України : інформац.-аналіт. журнал. – 2011. – № 10. – С. 9-10.
2. Дорош Н.І. Податкова система України в розвинутих зарубіжних країнах: порівняльний аналіз / Н.І. Дорош // Фінанси України : журнал. – 2000. – № 12. – С. 25-32.
3. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення : монографія / А.М. Соколовська. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2004. – 454 с.
4. Тимченко Л.Д. Особливості формування податкових систем у країнах Центральної та Східної Європи / Л.Д. Тимченко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2008. – № 2 (41). – С. 230-236
5. Чуркіна І.С. Особливості податкових систем країн з ринковою економікою / І.С. Чуркіна // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2008. – № 102. – С. 50-52.
6. Чуприна А. Оподаткування доходів фізичних осіб: міжнародний досвід / А. Чуприна // Вісник податкової служби України : інформац.-аналіт. журнал. – 2011. – № 10. – С. 6-8.
7. Arnold, J. Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? // In: Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers. – 2008. – Vol. 643. – 26 p.
8. Feldstein M. Tax Increases Could Kill the Recovery / M. Feldstein // Wall Street Journal, 2009. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.nber.org>.

Жмурко Н.В., Парфенюк І.П. Зарубежний опыт стран ЕС в сфере усовершенствования системы налогообложения и целесообразность его применения в Украине

Рассмотрены проблематические аспекты отечественных особенностей государственного регулирования в контексте ведения налоговой политики. Проанализированы основные показатели и конкретные составные элементы налоговой системы на примере разных видов налоговых ставок в Украине в их сравнении с такими же в европейских странах. С учетом составленных данных, выдвинуты соответствующие практические способы улучшения ситуации, которые могут быть воплощены в законодательстве Украины.

Ключевые слова: система налогообложения, налоговые ставки, налоговая нагрузка, прогрессивная шкала налогообложения, европейский опыт, государственное регулирование, адаптация законодательства.

Zhmurko N.V., Parfeniuk I.P. Foreign experience of the EU countries in terms of improving the tax system and the expediency of its implementation in Ukraine

The article considers the main difficulties, problems and obstacles faced by the government regulatory mechanisms in terms of putting into practice its current fiscal policy. The essential economic indices and specific constituent elements of the tax system have been analyzed on the basis of various types of tax rates applied in Ukraine compared to such existing in the European Union countries. As a result of the carried out comparison of the data, appropriate practical suggestions have been made as to the possible ways of improving the current state of affairs which could be implemented into Ukrainian legislation.

Keywords: taxation system, tax rates, tax load, progressive taxation scale, European Union countries experience, government regulation, legislative adaptation.

УДК 314.172

Здобувач Й.П. Звонар¹ – Ужгородський НУ

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Досліджено теоретичні засади формування механізмів розвитку конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу на регіональному рівні. Обґрунтовано цілі та напрямки регіональної політики розвитку соціально-трудового потенціалу, визначено основні складові механізму підвищення його конкурентоздатності.

Ключові слова: конкурентоспроможність соціально-трудового потенціалу, важелі підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу, інфраструктура розвитку конкурентоспроможності, регіональний механізм підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу.

Постановка проблеми. Проблема підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу є, безперечно, одним з найбільш актуальних завдань економічної політики, вирішення якого необхідно здійснювати не тільки на загальнодержавному, але і на регіональному рівні. Це пов'язано з тим, що для кожного регіону властиві специфічні умови формування та використання соціально-трудового потенціалу, відповідно, специфічними є й проблеми у сфері забезпечення більш ефективного використання людських ресурсів. Тому не може існувати єдиної, універсальної, прийнятної для всіх регіонів програми забезпечення високого рівня ефективності використання регіонального соціально-трудового потенціалу. Централізований підхід до вирішення цього питання призведе до ігнорування специфіки розвитку регіонів, а отже – не будуть враховані історичні трудові традиції, ментальність населення, рівень його трудової мобільності та підприємницької активності, що в кінцевому результаті не сприятиме розвитку людських ресурсів.

Формування механізму підвищення конкурентоспроможності соціально-трудового потенціалу регіону є складним та багатокomпонентним напрямком регіональної політики, що потребує належного теоретичного обґрунтування. З цієї причини проблема розвитку соціально-трудового потенціалу є надзвичайно актуальною та потребує посиленої уваги з боку науковців.

¹ Наук. керівник: проф. М.І. Пітюлич, д-р екон. наук – Ужгородський НУ